

Stručni članak

STAVOVI UČITELJICA/UČITELJA RAZREDNE I PREDMETNE NASTAVE O INKLUZIJU UČENIKA S TEŠKOĆAMA U REDOVITE PROGRAME ŠKOLOVANJA

**Sanja Flajs-Vidaković, profesor defektolog savjetnik
Osnovna škola Đurđevac
Basaričekova 5D, Đurđevac**

Sažetak

Inkluzivni odgoj i obrazovanje je prediktor ključnih edukacijskih promjena za uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u redovite osnovne škole. Izrazito važnu ulogu u tom procesu imaju učiteljice/učitelji, u svom neposrednom radu. Slobodno se može reći da su učiteljice/učitelji vrlo važna spona između učenika, roditelja i stručnih suradnika, sudionika edukacijskog procesa. Pritom na kvalitetu rada učiteljica/učitelja osobit utjecaj imaju njihovi stavovi o inkluzivnom obrazovanju. Cilj ovog članka je bio istražiti stavove učiteljica/učitelja razredne i predmetne nastave o inkluziji učenika s teškoćama u redovite programe školovanja. U istraživanju je sudjelovalo 49 učiteljica (N=49) te 7 učitelja (N=7) razredne i predmetne nastave iz Koprivničko-križevačke županije, Osnovne škole Đurđevac. Rezultati dobiveni ovim istraživanjem ukazuju na to da je potrebno poticati razvoj inkluzivne prakse s obzirom da učiteljice/učitelji izražavaju stavove prema kojima učenici s teškoćama u razvoju ne napreduju u redovitim razredima, analogno bolje napreduju u specijaliziranim ustanovama i posebnim odjelima (djelomična integracija i inkluzija). Naglašena je i konstantna potreba za podrškom roditeljima te edukacijama učiteljica/učitelja o radu s učenicima s teškoćama u razvoju.

Ključne riječi: učenici s teškoćama u razvoju, inkluzija, redovite škole, stavovi učiteljica/učitelja

1.UVOD

Učenici s teškoćama u razvoju sukladno Konvenciji o pravima djeteta (1989, prema Kudek Mirošević, 2015), imaju pravo poput svih učenika na prikladno obrazovanje. Svakom učeniku treba se pružiti prilika u razvoju njegovih osobnih potencijala kroz individualizirane kurikulume, odabirom primjerenih metoda, oblika i postupaka rada te adekvatnim planom podrške. Pritom valja naglasiti da je inkluzivno obrazovanje najadekvatniji model u postizanju istog. Inkluzivno obrazovanje temelj je socijalne uključenosti koji je značajan razvojni čimbenik svakog učenika s teškoćama u razvoju. Time se stvara društvo jednakih mogućnosti za sve članove društva sa i bez teškoća u razvoju. Upravo tim izjednačavanjem svaki učenik s teškoćama u razvoju ima priliku razvijati svoje biopsihosocijalne aspekte ličnosti i osobnosti. Inkluzija se odnosi na spremnost okoline na promjene i prilagodbe prema potrebama pojedinca [1]. Ona u obrazovanju ističe holistički pristup prema kojem se u obzir uzimaju sve potrebe učenika, poštujući njegove individualne različitosti (Cvetko i sur., 2000). To je prilika za učenje učenika bez teškoća aktivnostima vršnjačke pomoći, te učenje odgovornosti, pružanju podrške i pomoći, toleranciji različitosti i empatiji. Poseban naglasak stavlja na one skupine koje su u riziku od marginalizacije, isključenja i podcjenjivanja (Ainscow, 2005).

Uvođenjem 90-tih godina inkluzivne prakse događaju se značajne promjene u školskom sustavu. U proteklih nekoliko desetljeća došlo je do porasta uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u redoviti odgojno-obrazovni sustav, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj (Žic Ralić i Ljubas, 2013). Osim fleksibilnih nastavnih planova i programa, individualiziranog pristupa svakom učeniku, prilagođavanja metoda rada, upotrebe različitih didaktičkih materijala te koordiniranog rada svih stručnjaka škole i roditelja (Cvetko, Gudelj i Hrgovan, 2000). Važnu ulogu u provođenju inkluzije imaju i učitelji. Osim promijenjene uloge od onog koji samo predaje prema onom koji promatra, podupire i potiče kod učenika različite načine učenja Bežen prema Kiš-Glavaš [3], za uspjeh učenika s teškoćama u inkluzivnim uvjetima, važni su i njegovi stavovi prema djeci s teškoćama i njihovom uključivanju u redovne škole [3],[1].

Učitelji imaju ključnu ulogu u provođenju nastave inkluzivnog obrazovanja. Svojim radom podržavaju vrline učenika i promiču njegov osobni razvoj i učenje. Sa svakim učenikom ostvaruju komunikaciju koja odgovara njegovim emocionalnim, socijalnim, tjelesnim i kognitivnim mogućnostima te jakim stranama i potrebama. U razrednom okruženju omogućavaju klimu u kojoj djeca imaju mogućnost izbora i u kojima se njihovi interesi realiziraju i uvažavaju. Kako bi edukacijski proces vrednovali kao iznimno uspješan od osobite važnosti su suradnički odnosi učitelja, roditelja i stručnih suradnika s ciljem poticanja razvoja učenika, promociju demokratski odgoj za život i kulturu škole. Pritom su od iznimne važnosti stavovi učitelja prema inkluzivnom odgoju. U psihologiji se stav odnosi na skup emocija, uvjerenja i ponašanja prema određenom objektu, osobi, stvari ili događaju. Stavovi su često rezultat iskustva ili odgoja i mogu imati snažan utjecaj na ponašanje. Iako su stavovi trajni, oni se također mogu promijeniti. Psiholozi stavove definiraju kao naučenu tendenciju da se stvari vrednuju na određeni način. To može uključivati procjene ljudi, problema, predmeta ili događaja. Takve su ocjene često pozitivne ili negativne, ali ponekad mogu biti i nesigurne. Pritom je važno naglasiti koje su komponente stava:

- Kognitivna komponenta: misli i uvjerenja o toj temi
- Afektivna komponenta: kako se osjećate zbog predmeta, osobe, problema ili događaja
- Komponenta ponašanja: kako stav utječe na vaše ponašanje

Stvaranje stava, njegova razmjerna trajnost, otpornost na promjene te mogućnost mijenjanja ovise o funkcionalnoj osnovi, motivacijskoj snazi i svojstvenoj psihološkoj strukturi stava. Stavovi se formiraju izravno kao rezultat iskustva. Mogu se pojaviti zbog izravnog osobnog iskustva ili mogu nastati promatranjem. Stavovi učitelj o inkluzivnom obrazovanju direktno utječu na samo kvalitetu planiranja nastavnih sadržaja, provedbi i vrednovanju u osnovnoj školi.

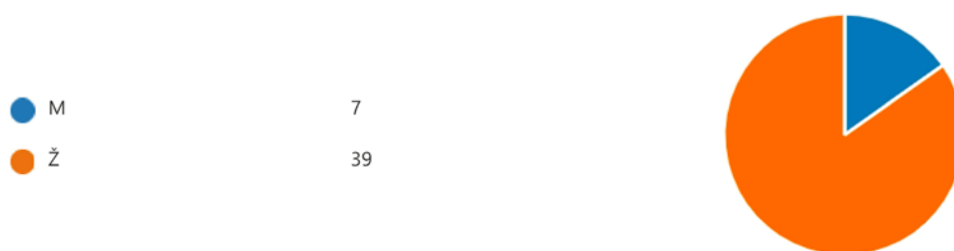
2. METODOLOGIJA

2.1. CILJ

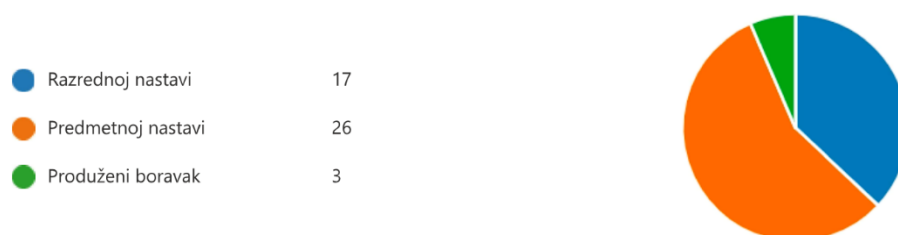
Cilj ovog istraživanja bio je ispitati stavove učitelja razredne i predmetne nastave u Osnovnoj školi Đurđevac prema inkluzivnom obrazovanju, uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u redovite nastavne kurikulume.

2.2. SUDIONICI

Istraživanje je provedeno na uzorku od 46 sudionika istraživanja. Od ukupnog broja sudionika istraživanja 17 je učitelja razredne, 26 predmetne nastave i 3 učitelja iz produženog boravka U Osnovnoj školi Đurđevca.

Tablica br.1 Broj sudionika prema spolu

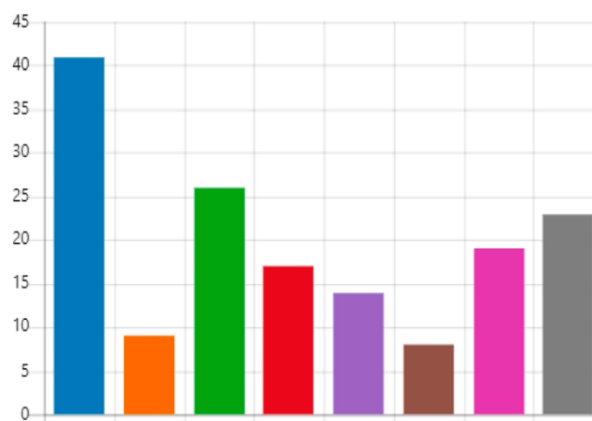
Tablica br.2 Broj sudionika prema radnom mjestu

2.3. MJERNI INSTRUMENT

Upitnik ime slijedeće sastavnice:

1. Podaci o spolu učiteljica/učitelja
2. Podaci o spolu učiteljica/ učitelja
3. Imate li iskustva u radu s učenicima s teškoćama u razvoju?
4. Podaci o iskustvu rada sa kojim učenicima s teškoćama

● a) Intelektualne teškoće	41
● b) Poremećaj autističnog spek...	9
● c) Oštećenja jezično-govorne...	26
● d) Oštećenje vida	17
● e) Oštećenje sluha	14
● f) Motorički poremećaji i kroni...	8
● g) Poremećaji u ponašanju i o...	19
● h) ADHD	23

Tablica br. 3 Podaci o iskustvu rada s učenicima s teškoćama u razvoju izražena brojkama

5. Tvrdnje o inkluzivnom odgoju i obrazovanju
Podaci za ovo istraživanje prikupljeni su mrežnom metodom, koristeći Forms upitnik. Na tvrdnje se odgovaralo na skali Likertovog tipa (1 – ne slažem se; 2 – uglavnom se ne slažem; 3 – uglavnom se slažem; 4 –slažem se u potpunosti).

3. REZULTATI I RASPRAVA

Analizom Upitnika prikupljeni su rezultati o stavovima učiteljica/učitelja razredne nastave, predmetne nastave i produženog boravka u Osnovnoj školi Đurđevac. Tvrdnju *Djeca s teškoćama koja nisu polazila redovni vrtić teško savladavaju redovite programe u OŠ* potvrđuje (76,1%) ispitanika. *Inkluzivni odgoj i obrazovanje je primjeren za učenike sa teškoćama* tvrdnju potvrđuje (67,3%) što ukazuje na visok stupanj pozitivnog stava prema inkluziji. Slijedeća tvrdnja *Smatram da učenici sa teškoćama bolje napreduju u redovitim razredima sudionici izražavaju u (61,7%)* da se ne slažu sa tvrdnjom. Taj rezultat objašnjavaju u slijedećoj tvrdnji *Smatram da bi učenici trebali obrazovne predmete pohađati u posebnom programu, a odgojne u redovitom (djelomična inkluzija) u rezultatu od (61,7%)*. Radno iskustvo učitelja u radu s učenicima s teškoćama pretpostavlja da bi se trebali osigurati uvjeti djelomične inkluzije te bolji uvjeti rada, misleći pritom na manji broj učenika u razredu. To pokazuju rezultati: *Nisam dovoljno educirana/educiran za rad s učenicima s teškoćama (78,8%); Redoviti razredi su brojčano preveliki za kvalitetno provođenje inkluzije (88,9%); Na inkluziju utječe kvalitetna opremljenost škole (80,4%)*. Za kvalitetnu inkluziju sudionici ističu kako je važna suradnja sa stručnim suradnicima (97,8%). Nadalje, u provedbi inkluzije sudionici ističu važnost uključivanja pomoćnika u nastavi koje škola potiče (89,4%) u dosadašnjem radu. Pozitivno vrednuju organiziranje dopunskog rada s učenicima s teškoćama u razvoju (73,9%) te provođenje profesionalnog informiranja i orijentacije za nastavak srednjoškolskog obrazovanja (95,7%).

4.ZAKLJUČAK

Inkluzivno obrazovanje temelj je demokratskog društva, koje pruža svakom učeniku jednake mogućnosti, ostvarivanja prava na obrazovanje, poticanje razvoja sposobnosti i vještina, te važan emocionalni i socijalni razvoj svakog učenika. To je pretpostavka uključivanje učenika, integraciju u društvo kao jednakopravne članove. Važnu ulogu u provođenju inkluzivnog obrazovanja imaju i roditelji. Osnaživanjem i educiranjem roditelja osiguravamo važan utjecaj na formiranje stavova učenika sa i bez teškoća u razvoju. Najvažniji prediktor je prihvaćanje različitosti i socijalizacija učenika. Tijekom osnovnoškolskog obrazovanja učiteljice/ učitelji u Osnovnoj školi Đurđevac podržavaju inkluzivno obrazovanje, s naglaskom kako bi najbolji oblik bio djelomična integracija/inkluzija. Tako bi individualizirani pristup i strategije podrške bile najprimjerenije teškoći pojedinog učenika uz rad stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila. Istaknutu važnost u edukaciji učenika s teškoćama u razvoju imaju nastavni kurikulumi koji su prilagođeni ili individualizirani, a timski ih planiraju učitelji i stručni suradnici. Izrazito važna značajka za provođenje inkluzije u redovnim školama je osiguravanje objektivnih uvjeta (prostor, manji broj učenika u razredima te posebna didaktička sredstva i pomagala). Zaključno, inkluzivni odgoj i obrazovanje ključan je u svim segmentima biopsihosocijalnog razvoja učenika, kao i onih bez teškoća te je smjernica rada koju potiču i razvijaju učiteljice/učitelji Osnovne škole Đurđevac.

5.LITERATURA:

- [1.]Igrić, Lj. (2015). Osnove edukacijskog uključivanja – škola po mjeri svakog djeteta je moguća. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Školska knjiga, d.d.
- [2.]Ivančić, Đ.; Stančić, Z. (2006). Individualizirani odgojno-obrazovni programi. Od teškoća u razvoju prema planu podrške učenicima s posebnim potrebama. Časopis S vama, Polugodišnjak Hrvatske udruge za stručnu pomoć djeci s posebnim potrebama IDEM, 3 (2/3): 91-119.
- [3.] Kiš-Glavaš, L. (2012). Univerzalni dizajn za učenje i akademski standard. U: Vulić-Prtorić, A.; Kranželić, V. i Fajdetić, A. (ur.), Izvođenje nastave i ishodi učenja, Studenti s invaliditetom (17–42). Zagreb: Offset NPGTO d.o.o.
- [4.]Kranjski, Andrea (2009). Stavovi učitelja s područja Bjelovarsko-bilogorske županije prema inkluziji djece s teškoćama
- [5.]Livazović, G., Alispahić, D. i Terović, E. (2015). Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi. Posjećeno 13. 6. 2022. na mrežnoj stranici:
https://bib.irb.hr/datoteka/756708.INKLUZIVNI_ODGOJ_I_OBRAZOVANJE_DUG_A_2015.pdf
- [6.]Nikčević-Milković, Anela, Denis Jurković, Lada Perković (2019). Stavovi učitelja i nastavnika ličko-senjske županije o provedbi odgojno-obrazovne inkluzije, ZV Zadar.
- [7.]Opća deklaracija o ljudskim pravima (2014). Posjećeno 13.6. 2021. na mrežnoj stranici:
https://www.pariter.hr/wp-content/uploads/2014/10/opca_deklaracija_o_ljudskimpravima.pdf